

บทที่ 1

บทนำ

1.ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ การสื่อสารไร้พรมแดน กระแสวัฒนธรรมต่างประเทศทั้งวัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี ที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างมากมายกลายเป็นกระแสนิยมของกลุ่มเยาวชนไทยในขณะนี้ ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกดังกล่าว ตลอดจนต้องรับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้จากภาวะวิกฤติการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมที่ผ่านมา ทำให้ประชาชนในชาติแบ่งออกเป็นหลายฝ่าย มีความคิดที่แปลกแยก ขัดแย้งกัน กลายเป็นปัญหาใหญ่ของทุกคนในชาติที่จำเป็นต้องหันหน้าเข้ามามีส่วนร่วมใจกันแก้ปัญหาดังกล่าวเพื่อให้เกิดความสามัคคี สัมผัสสามัคคี ประองคองของคนในชาติ ให้ความเป็นชาตินั้นกลับคืนมาดังเดิม

สิ่งสำคัญที่จะทำให้ทุกคนในชาติร่วมกันรักษาไว้ เพื่อธำรงความเป็นชาติไทยให้คงอยู่ ก็คือความเป็นไทย เราจึงจำเป็นต้องเร่งปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยแก่คนในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเยาวชนไทย

ความเป็นไทย นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาติไทยของเราดำรงอยู่อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นมาช้านาน จนถึงทุกวันนี้ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (2521: 195) ที่ได้พระราชทานไว้ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2521 ความว่า

...ชาตินั้นเปรียบได้กับชีวิตคน กล่าวตามหลักความจริง คนเราประกอบด้วยร่างกายส่วนหนึ่ง จิตใจส่วนหนึ่ง ทั้งสองส่วนค้ำกันอยู่ ส่วนใดส่วนหนึ่งทำลายไป ชีวิตก็แตกดับ เพราะอีกส่วนหนึ่งจะต้องแตกทำลายไปด้วย ชาติของเรานั้นมีผืนแผ่นดินและประชากรอันรวมกันอยู่เป็นส่วนร่างกาย มีศิลปวิทยา มีธรรมเนียมประเพณี มีความเชื่อถือและความคิดจิตใจที่จะสามัคคีกันอยู่เป็นปึกแผ่น ซึ่งรวมเรียกว่า “ความเป็นไทย” เป็นส่วนจิตใจ ชาติไทยเราดำรงมั่นคงอยู่ก็เพราะยังมีทั้งบ้านเมือง และความเป็นไทยพร้อมบริบูรณ์

แต่ถ้าความเป็นไทยของเรามีอันเป็นต้องเสื่อมสลายไปด้วยประการใดแล้ว
ชาติก็ต้องสิ้นสูญ...

ในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก่อให้เกิดเครือข่ายการติดต่อสื่อสาร
เชื่อมโยงถึงกันในด้านต่างๆทั่วโลก ส่งผลให้การเผยแพร่วัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างประเทศสามารถ
แทรกซึมเข้ามาได้อย่างง่ายดาย ซึ่งอาจส่งผลให้วัฒนธรรมในท้องถิ่นดั้งเดิมหรือเอกลักษณ์ของความเป็นไทย
อาจถูกกลืนหายไปโดยวัฒนธรรมต่างชาติที่แทรกซึมเข้ามา

การสืบทอดความเป็นไทย จึงเป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนควรตระหนัก และระลึกอยู่เสมอว่าความเป็น
ไทยของเราคงอยู่ได้ก็ด้วยวัฒนธรรมของชาติมีส่วนเชื่อมโยงจิตใจของคนไทยทุกคนให้สมัครสมานสามัคคี
เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และร่วมกันสร้างสรรค์ความเจริญ มันคงเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติ วัฒนธรรม
ไทยจึงมีคุณค่าที่เราทุกคนจะต้องธำรงรักษาไว้สืบไปด้วยจิตสำนึกในความเป็นไทย ดังพระบรมราโชวาท
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่พระราชทานแก่สมาคมนักเรียนไทยในประเทศญี่ปุ่น
เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2537 ความว่า

...ผู้ที่จะรักษาความเป็นไทยได้มั่นคงที่สุด ดีและเหมาะสมที่สุด ไม่มีใครอื่นนอกจาก
คนไทย เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งใด คนไทยมีหน้าที่ต้องรักษาความเป็นไทย
เสมอ...

ประกาศรี สืห์อำไพ (2539: 15) ได้กล่าวถึงความหมายและความสำคัญของ “สำนึกความเป็นไทย”
ไว้ว่า

...สำนึกความเป็นไทย หมายถึง ความรู้สึกในความเป็นไทย มีความผูกพัน
และภาคภูมิใจในเกียรติภูมิของชาติไทย เมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ห่างไกล
จากองค์ประกอบของความเป็นชาติ ได้แก่ ดินแดน ประชากร รัฐบาล และ
การปกครอง ศาสนา พระมหากษัตริย์ วัฒนธรรม อันสามารถทำให้ลืมความ
สัมพันธ์กับญาติพี่น้องในบ้านเกิดเมืองนอน เมื่อได้รับการโน้มน้าวใจจาก
หลักธรรมของพระพุทธศาสนาสามารถปลุกฝังให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจใน
เกียรติภูมิของประเทศไทย ซึ่งดำรงไว้ในความเป็นเอกราชและอธิปไตย มี
ความรู้สึกผูกพันต่อสถาบันเอกลักษณ์ของชาติไทย...

อย่างไรก็ตาม คนไทยย่อมมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับสิ่งซึ่งแสดงถึงความเป็นไทยทั้งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมไทยที่สะท้อนความเป็นไทยได้อย่างเด่นชัด และควรค่าแก่การสืบทอดเอกลักษณ์ความเป็นไทยในด้านวัฒนธรรมให้กับเยาวชนไทยทุกคน จึงได้มีการ กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542: 5) ในหมวด 1 มาตรา 6 ความว่า

...การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการ ดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข...

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542: 13-14) ยังได้ให้ความสำคัญกับ วัฒนธรรม ซึ่งปรากฏอยู่ในแนวทางการจัดการศึกษา หมวด 4 มาตรา 23 ที่ว่า

...การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการ ศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการ เรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่อง ...ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม...

แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าวข้างต้น แสดง ให้เห็นว่าสถาบันการศึกษา ควรจะต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อรักษาและสืบทอดวัฒนธรรม แก่เยาวชนไทย

สำหรับเยาวชนไทยที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทย การจัดการศึกษาเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมไทยและ ส่งเสริมความเป็นไทย น่าจะกระทำได้หากทุกฝ่ายร่วมมือร่วมใจกัน เพราะเยาวชนไทยจะได้รับโอกาส ดังกล่าวอย่างเต็มที่ ทั้งจากครอบครัว สถาบันการศึกษา และสังคมแวดล้อม จึงเป็นเรื่องที่หน่วยงานภาครัฐ และพวกเราคนไทยทุกคนควรให้การส่งเสริมสนับสนุนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย โดยเฉพาะในมาตรา 46 ที่ว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการ จัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย , 2540: 13)

นอกจากนี้ ด้วยภาวะวิกฤติการณ์ทางการเมือง ทุกฝ่ายจำเป็นต้องหาทางสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น บทบาทของการศึกษาในการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยจึงน่าจะเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อน ดังที่ สุธเมธ แยม์นุ่น(2552) กล่าวไว้ว่า ท่ามกลางกระแสวิกฤติการณ์ทางวัฒนธรรมและวิกฤติการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมา หลายฝ่ายพยายามเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาเข้ามามีบทบาทในการฟื้นฟูเยียวยา คสึคลายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดร.สุเมธ แยม์นุ่น เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา (กกอ.) กล่าวถึงผลการประชุมคณะกรรมการการอุดมศึกษา (กกอ.) ว่า สืบเนื่องจากปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ที่ประชุม กกอ.จึงหยิบยกปัญหาดังกล่าวมาหารือถึงแนวทางการนำพลังปัญญาชนพหุชาติให้ฟื้นวิกฤติว่าควรจะดำเนินการเช่นไร เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม โดยที่ประชุมเห็นว่าปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ เกิดจากปัญหาของมหาวิทยาลัยที่ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะมหาวิทยาลัยไม่ได้สอนให้นักศึกษาลงไปสัมผัสกับสังคมจริงๆ อีกทั้งหลักสูตรส่วนใหญ่ยังนำความรู้จากต่างประเทศมาปรับใช้และเน้นการสอนด้านวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยีเป็นหลัก จึงขาดการปลูกฝังเรื่องการเมืองมีจิตสำนึกความรับผิดชอบทางสังคมให้กับนิสิต-นักศึกษา ที่ประชุมจึงคิดว่าถ้าจะให้มหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมได้อย่างแท้จริง มหาวิทยาลัยก็ต้องใกล้ชิดกับสังคมมากขึ้น โดยปรับวิธีการสอนให้นักศึกษาออกไปสัมผัสกับชุมชนและสังคมมากขึ้น

ด้วยเหตุที่ชาวไทยทุกคนมีส่วนสำคัญในการที่จะช่วยรักษาความเป็นไทย สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยให้ปรากฏแก่สายตาของชาวโลก รวมทั้งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการปลูกฝัง ความรัก ความศรัทธา และสร้างจิตสำนึกในความเป็นไทยแก่เยาวชนไทยที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง นอกจากนั้นยังมีหน้าที่ธำรงรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้มั่นคง ด้วยการยึดโยงความสมัครสมานสามัคคีของคนในชาติไว้ด้วยการรักษาความเป็นไทย ผู้วิจัยในฐานะคนไทยคนหนึ่งตระหนักถึงคุณค่าของการรักษาและสืบทอดความเป็นไทยให้คงอยู่ จึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่อง การปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยที่พึงประสงค์แก่เยาวชนไทยในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสืบทอดความเป็นไทยของเยาวชนไทย บทบาทของการศึกษาที่มีต่อการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยของเยาวชนไทย รวมทั้งนำเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยที่พึงประสงค์แก่เยาวชนไทยในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน สำหรับเป็นแบบอย่างและแนวทางในการพัฒนาการศึกษาเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยแก่เยาวชนไทยสืบต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

2. เพื่อศึกษาบทบาทของการศึกษาที่มีต่อการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยที่พึงประสงค์แก่เยาวชนไทยในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยที่พึงประสงค์แก่เยาวชนไทยในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

3. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึนึกคิด ความรัก ความศรัทธา ความผูกพัน ความพึงพอใจ
ความนิยมชมชอบ และความภาคภูมิใจ

ความเป็นไทย หมายถึง ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีความ
แตกต่างจากคนชาติอื่น อันได้แก่ วัฒนธรรมไทยและจิตสำนึก
ความเป็นไทย

ความเป็นไทยที่พึงประสงค์ หมายถึง ความเป็นไทยที่ต้องการให้มีอยู่ คงอยู่ และรักษาไว้

เยาวชนไทย หมายถึง เยาวชนที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ซึ่งศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา ระดับ
ชั้นปีที่ 1-5

4. ขอบเขตของการวิจัย

เลือกศึกษาเยาวชนและคณาจารย์ ได้แก่

1. เยาวชนไทยที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศ ในเขตกรุงเทพมหานคร
1 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาในเขตภูมิภาค 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัย
บูรพา และมหาวิทยาลัยนเรศวร

2. คณาจารย์ผู้สอนในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศ ในเขตกรุงเทพมหานคร
1 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาในเขตภูมิภาค 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัย
บูรพา และมหาวิทยาลัยนเรศวร

4. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึนึกคิด ความรัก ความศรัทธา ความผูกพัน ความพึงพอใจ
ความนิยมชมชอบ และความภาคภูมิใจ

ความเป็นไทย หมายถึง ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีความ
แตกต่างจากคนชาติอื่น อันได้แก่ วัฒนธรรมไทยและจิตสำนึก
ความเป็นไทย

ความเป็นไทยที่พึงประสงค์ หมายถึง ความเป็นไทยที่ต้องการให้มียู่ คงอยู่ และรักษาไว้
 เยาวชนไทย หมายถึง เยาวชนที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ซึ่งศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา
 ระดับชั้นปีที่ 1-5

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน
2. ได้ทราบบทบาทของการศึกษาที่มีต่อการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยที่พึงประสงค์แก่เยาวชนไทยในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน
3. ได้รู้รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทยที่พึงประสงค์แก่เยาวชนไทยในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

